

GEMERTS DIALECT

Hieronder volgt het tweede deel van de woorden en uitdrukkingen die ik een maand of acht geleden van Peter v.d.Elsen kreeg op een cassettebandje. Vergelijk verder mijn opmerkingen bij het eerste artikel over dit materiaal in G.H., 1978 nr. 2 p.30.

(19) Volgens de Gemertse Woordenlijst van Martien van der Wijst (G.H. nr.61, 1975/6 p. 63 is "trats" een soort spijker met grote kop. Volgens Peter v.d. Elsen wordt het woord "trètske" gebruikt voor punaise.

(20) "bekoekstoove" zou "klaarmaken" betekenen;
vègmaoke; wa hedde naw tòch wir bekoekstooft ?

In Van Dale, Groot Woordenboek der Ned.Taal, 8ste dr., 1961, p.217, vindt men: bekokstoven = heimelijk, buiten iemand om tot stand brengen, regelen, bekonkelen. Als dit de juiste betekenis is, is "bekoekstoove" een synoniem van het Gemertse: bekonkelefowze (= bekonkelen) (zie: Gem. Woordenlijst, p.14).

(21) "ròggepròl" was een melkgerecht dat 's avonds genuttigd werd. Wie van de dames verstrekt 't recept ?

- (22) "Haj kaocht 't vûr 'nen habbekrats". (Van Dale, p.735, habbekras, volkstaal, kleinigheid. Volgens Van Dale is 't woord vrouwelijk. In het Gemerts mannelijk blijktens 't lidwoord (vgl. 'n haant).
- (23) "'ne Goejen èrpelaeter hé-t-'r aalt driej op 't òwch, ìnne in z'ne mont, ìnne án z'ne verkèt, en ìnne in de paan."
Dit gezegde zal wel uit de tijd stammen, toen men nog met het hele gezin de aardappelen uit dezelfde pan at.
- (24) "Wie trawt 'n wejf um d'r skôn lejf, ferliejst 't lejf már hawt 't wejf."
Nadere uitleg overbodig !
- (25) "knutse" is ook "botsen"
Twaë mènse knutse tìgge-n-élkaor án.
M.v.d.Wijst geeft als betekenis alleen "tikken (ei)".
- (26) Iemand zonder veel pit, 'n stille figuur, heet:
"'n'n dôjen hèrder"
- (27) Een mannelijk geslachtsdeel:
"'n òrgelke"
- (28) Een toilet heette:
"'n skilderheuske" of ook wel "'n skejtheuske".
(Volgens Van Dale, p.1767, is een "schilderhuisje" een houten wachthuisje voor een schildwacht).
- (29) "Wie wajnich wît, zî dè dik".
Als iemand deeger (=steeds) hetzelfde zegt, zal hij wel weinig weten.
- (30) Vastela_oavent = vastenavond
- (31) "Az iemant deeger lî te maawe, wá iz 't hiejr tóch wèèrem en ik hép niks te dringke", hoort men in Gemert 't bekende rijmpje:
"hedde daorst,
gô nõ Jan de Kaorst,
die hé 'n heuntje,
dè pist vûr vééjfe sènte in ow meuntje".

Volgens Peter v.d. Elsen zegt men buiten Gemert, waar 't rijmpje ook bekend is: "Jan de Waorst" i.p.v. "Jan de Kaorst".

- (32) Wat gekscherende wijsheden over het voedsel van vóór de komst van de supermarkt:
"van zult kriedde 'nen bult,
van waorst kriedde daorst,
van bròwt wòrde gròwt,
van mik wòrde dik,
van spèk wòrde gèk".
(Hierbij zij opgemerkt dat "burgers" "brôôt" en "grôôt" zeggen).
- (33) Van iemand die zichtbaar genoot van een compliment, zei men:
"En d'n dieje, die geurde-n'm !"
- (34) Van iemand die zich alleen gelaten voelde, zei men:
"Haj vùlde z'n ajge az 'n kow (=koe) in de Pìl (=Peel)"
- (35) Van 'n slordig vrouwmens zegt men:
"Dè, dè is me tòch 'n raw ketiejr !"
- (36) Een ongeordend huishouden:
"Dôr iz't me tòch 'n raw petázzie !"
N.B. In 't Gemerts bestaat de uitdrukking "'n rawázzie" kennelijk een verbastering van het Franse "ravage", dat volgens Van Dale, p. 1630, gewestelijk ook "woeste bende" kan betekenen. De normale betekenis is natuurlijk: verwoesting, puinhoop. Het komt mij voor dat "'n raw petázzie (=stampot) op zijn beurt weer een verbastering is van "rawázzie".
- (37) Van het slordige erf van een boerderij zegt men ook:
"Dôr iz't 'n raw petázzie, ge zôt 'r de bejn (of:baen) braeke".
- (38) Van iemand met wie men absoluut niet bevriend wil zijn, zegt men overduidelijk:
"Al skejt ie iedderen treej 'ne rejksdálder, dan nóch héb ik 'm nie nôddich".
- (39) "Gortjü, wá iz't tòch kèldich" (nat en koud tegelijk)

- (41) "Dûr gî ôk 'n striepke dûr" = die/dat is niet helemaal te vertrouwen.
- (42) "Die is stiekèèchtich" (=stiekem, achterbaks, wgl. 41)
- (43) "D'n dieje, die hé ôk 'n behoorleke snit op s'n gezeecht", van een vechtjas, die gauw met de vuisten (of 't mes?) klaarstaat.
- (44) Spotrijmpje op een oude vrouw:
 "Aaw weefke, bôtterskeefke"
 N.B. Is dit rijm langer geweest ? Graag inlichtingen.
- (45) Spotrijmpje op een oude man:
 "Aaw mènneke, bôtterkènneke".
 (zie opmerking bij nr.43)
- (46) "Daor, dè, dè is me ôk chinne klaore koffie". Dat is geen zuivere koffie, daar is iets mee aan de hand.
- (47) Tenslotte nog een uitdrukking die Lau Geene liet vallen tijdens bovengenoemd interview:
 "As che 't chewoon béént, dan kaande wél af, dè ze bônstaek(=boonstaken) op owe kòp ánspitse, már dan moette 't wél gewoon zéng".
 'n variatie op "alles went, zelfs hangen".
 Een waar troostwoord dus voor iedereen die nog niet gewend is aan de spelling van het Gimmers !

Tenslotte: Wie levert de copie voor 't volgende artikel in Gemerts Heem ?

Met dank aan Peter van den Elsen.

W.J. Vos jr.
 Louis Couperusstraat 17
 Gemert

